

2BLACKDOT..

“Esasen konu hep 2 nokta arasındadır”

Haftalık Politik ve Jeopolitik Gelişmeler

9 Mart 2026 – Sayı 99

Bu hizmet size 2blackdot ve Tema Grup tarafından ücretsiz verilmektedir. Bu yazılanlar yatırım tavsiyesi değildir.

Hazırlayan: Hakan Çalışkantürk

2twoblackdots@gmail.com

<https://www.2blackdots.com>

*** Yasal Uyarı:*** Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti; a racı kurumlar, portföy yönetim şirketleri, yatırım ve kalkınma bankaları ile müşteri arasında imzalanacak yatırım danışmanlığı sözleşmesi çerçevesinde ve yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel olarak sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu yorum ve tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihinize uygun olmayabilir. Bu nedenle sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Gerek bu yayındaki gerekse bu yayında kullanılan kaynaklardaki hata ve eksikliklerden ve bu yayındaki bilgilerin kullanılması sonucundaki yatırımcıların ve/veya ilgili kişilerin uğrayabilecekleri doğrudan ve/veya dolaylı zararlardan, kar yoksunluğundan, manevi zararlardan ve her ne şekil ve surette olursa olsun üçüncü kişilerin uğrayabileceği her türlü zarardan dolayı 2blackdot ve Hakan Çalışkantürk sorumlu tutulamaz.

İran-ABD/İsrail Savaşı: Küresel Stratejik Risk Analizi ve Gelecek Senaryoları

ENERJİ VE TİCARETİN "KRİTİK DÜĞÜMLERİ"

HÜRMÜZ BOĞAZI: KÜRESEL ENERJİNİN KALBI
2025 Verileri: ~20 milyon varil/gün petrol (deniz ticaretinin 1/4%), 110 milyar m³ LNG (%19) geçici.
Baypas kapasitesi sadece 3.5-5.5 mb/gün ile sınırlı.

Çoklu Şok Riski

SÜVEYŞ VE BABÜ'L-MENDEB HATTI
Küresel deniz ulaşımının %151. Kasiiri, Ümd Burnu'na yönlendirilerek teslimatları 104 gün uzatır, navlun katlanır.

SİGORTA VE RİSK PRİMLERİNDE SIÇRAMA
Savaş riski sigorta oranları %0.25'ten %1-3'e çıkabilir. Tanker başına milyonlarca dolar ek maliyet, enerji fiyatlarında "jeopolitik prim".

ZAMAN UFKU ETKİLERİ

KISA VADE (0-3 AY)

EKONOMİK: CPI/ÜFE artışı, navlun sıçraması.
STRATEJİK: Stok yönetimi, acil tahliye planları.

ORTA VADE (3-18 AY)

EKONOMİK: Kontratların yeniden liyatlanması.
STRATEJİK: Tadarik zinciri çeşitlendirmesi, askeri tahkimat.

UZUN VADE (18+ AY)

EKONOMİK: Enerji güvenliği yatırımları.
STRATEJİK: Yeni boru hatları, bölgesel güvenlik mimarisinin değişimi.

STRATEJİK SENARYO ANALİZİ

EN KÖTÜ SENARYO: ÇOKLU BOĞAZ KESİNTİSİ

Hürmüz ve Babü'l-Mende
Enerji altyapısının
Espand proxy frontei
Hürmüz ve Babü'l-Mende eş zamanlı kapanma, enerji altyapısının hedef alınması. Küresel arz kıtlığı ve kapasite çöku.

ORTA SENARYO: KALICI VOLATİLİTE
Geçitlerde aralıklı kesintiler, yüksek sigorta maliyetleri. İleri/sıra man fiyatları birkaç çeyrek baskılı. "Tam zamanında üretim" aksamasi.

EN İYİ SENARYO: KISA SÜRELİ ŞOK
Kısa süreli aksama.

IEA acil stokları devrede. Diplomatik kapallar hızta çelişerek fiyatları normalize eder.

BÜYÜK GÜÇLERİN KONUMLANMASI

ÇİN
Enerji arz güvenliği için "arabidusu diplomasiya" odaklanır.

RUSYA
Dengeleyici rolü ve enerji fiyat artışından kaynaklı jeopolitik pazarlık gücünü kullanır.

ARD'NİN "PANALILAŞAN" KOLU
"Deniz güvenliği sağlayıcılar" olarak operasyonel maliyeder ve küresel fiyat istikrarı baskısı altında (Operation Eple Fury).

TÜRKİYE: STRATEJİK KÖPRÜ VE OTONOMİ
TANAP (31 bcm/yıl) ve Boğazlar kontrolüyle kritik aktör. füz diplomasi ve risk azaltma stratejisi.

TEOPOLİTİK: ARMAGEDDON VE ELİT DÜZENİ

"DEUS VULT" VE TEOLOJİK MEŞRÜİYET
ABD'deki Evanjelik hareketler Ortadoğu savaşlarının "Armageddon" habercisi, "Atısal savaş" olarak görür.

EPSTEIN SONRASI MEŞRÜİYET KİZİ
Batı'deki elli meşruiyet kayı, dışarda "motiak tehditler" üzerinden güvenlikçi, teolojik dile telafi edilmeye çalışılıyor (Pax Judalca).

VEKALET SAVAŞLARININ KURUMSALLAŞMASI
Devlet dışı silahlı ağırlı kalıcı güvenlik aktörlerine dönüşerek kronik istikarsızlık rejlini yaratıyor.

Jeopolitik ve Küresel Gelişmeler:

ARMAGEDDON JEOPOLİTİĞİNDE, SAHTE BAYRAK OPERASYONLARI, “DEUS VULT” SÖYLEMİ VE İRAN-ABD/İSRAİL SAVAŞININ KÜRESEL SİSTEM ÜZERİNDEKİ STRATEJİK SONUÇLARI “Muhtemel Senaryolar, Zaman Ufku Etkileri ve Öneriler”

Yönetici özeti

İran İslam Cumhuriyeti ile ABD İsrail Devleti arasındaki açık savaş (ve/veya savaş seviyesine tırmanmış çatışma), küresel sistemi beş ana eksende sarsma potansiyeline sahiptir: **enerji arzı ve fiyatlama rejimi, deniz ticaretinin rotalaşması, büyük güç rekabetinin hızlanması, NATO/ABD caydırıcılığı ve ittifak içi siyaset, bölgesel vekâlet savaşlarının kurumsallaşması.**

Bu eksenlerin birbirini besleyen bir “çoklu şok” mekanizması üretmesi ve deniz boğazlarındaki kesintilerin navlun ve sigorta primlerini artırması; bu artışın enerji ve girdi fiyatlarına taşınması; enflasyon ve büyüme görünümü bozulduğunda ise iç siyaset ve ittifak koordinasyonun sertleşmesi beklenen sonuçlar olarak küresel sistemin önünde durmaktadır.

Enerji boyutunda **“kritik düğüm” Hürmüz Boğazıdır:** 2025’te yaklaşık **20 mb/gün** petrol ve petrol ürünü geçişi (dünya deniz yoluyla petrol ticaretinin yaklaşık dörtte biri) ve **110 bcm** LNG akışı (küresel LNG ticaretinin yaklaşık beşte biri) bu geçide bağlıdır ve baypas kapasitesi sınırlıdır.

Ticaret boyutunda eşzamanlı **ikinci kırılganlık, Babü'l-Mendeb Boğazı–Süveyş Kanalı hattıdır:** bu hat, özellikle Asya–Avrupa ticaretinde zaman/distance avantajı sağladığından kesintiler küresel tedarik zincirlerini hızla “Ümit Burnu üzerinden yeniden optimize etmeye” zorlar; bunun maliyeti navlun, yakıt, sigorta ve gecikme üzerinden görünür hale gelir.

Büyük güçler açısından çatışma, Amerika Birleşik Devletleri’nin rolünü çok yönlü olarak pahalılaştırırken; Çin Halk Cumhuriyeti için enerji arz güvenliğini ve arabuluculuk diplomasisini, Rusya Federasyonu için ise jeopolitik pazarlık alanını (ve potansiyel enerji gelir avantajını) büyütür.

NATO cephesinde stratejik sonuç, ittifakın savaşa “kurumsal olarak taraf olmama” çizgisini korurken, balistik tehditlere karşı hava-füze savunması ve kuvvet duruşunu sıklaştırması; bu sırada ittifak içi dayanışma ve “eşzamanlı kriz yönetimi” (Avrupa güvenliği ve Ortadoğu) kapasitesinin sınanmasıdır.

Vekâlet savaşları ekseninde çatışma, Lübnan–Irak–Yemen–Suriye hatlarında devlet-dışı silahlı ağların daha kalıcı bir “bölgesel güvenlik aktörü” gibi davranması riskini artırır; bu da düşük yoğunluklu ama uzun süreli bir istikrarsızlık rejimine işaret eder.

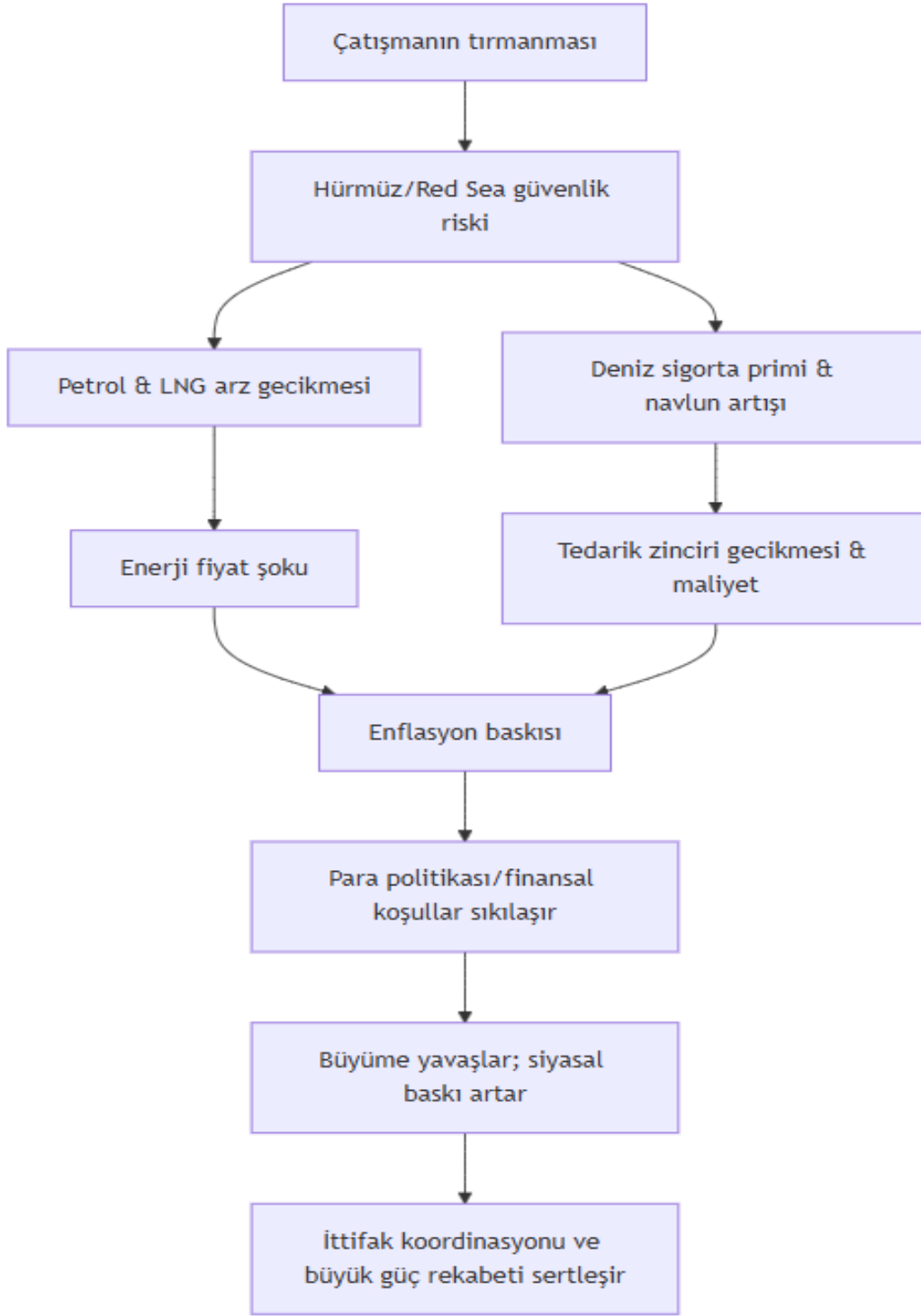
Senaryo kurgusu üç bantta ele alınmıştır:

En iyi: Deniz geçitlerinde kesinti kısa sürer, altyapı hasarı sınırlı kalır, diplomatik temaslar hızla devreye girer.

Orta: Geçitlerde zaman zaman kesinti ve yüksek sigorta/navlun; enerji ve ara malı fiyatları birkaç çeyrek baskılı kalır.

En kötü: Geçit kesintisi uzar ve birden fazla “dar boğaz” aynı anda baskılanır; enerji altyapısı hedef olur, vekâlet cepheleri genişler. Bu bantlar, özellikle Hürmüz’de baypas kapasitesinin sınırlı olduğu bulgusuna dayanır.

“Çoklu şok” mekanizmasının temel akışı;

Gerilim Artış Yol Şeması;

ENERJİ PİYASALARI

Enerji etkisinin çekirdeği, deniz taşımacılığına aşırı bağımlı bir arzın “dar boğaz” üzerinden akmasıdır. IEA verileri, 2025'te Hürmüz'den **toplam ~19,87 mb/gün** (yaklaşık 14,95 mb/gün ham/ kondensat + 4,93 mb/gün ürün) akış gerçekleştiğini ve bunun dünya deniz yoluyla petrol ticaretinde çok büyük bir paya denk geldiğini gösteriyor, ayrıca LNG tarafında **~110 bcm** hacim geçişi, küresel LNG ticaretinin yaklaşık **%19'**una karşılık geliyor ve alternatif rota yok.¹

Bu büyüklük, enerji piyasalarında iki katmanlı bir stres yaratır:

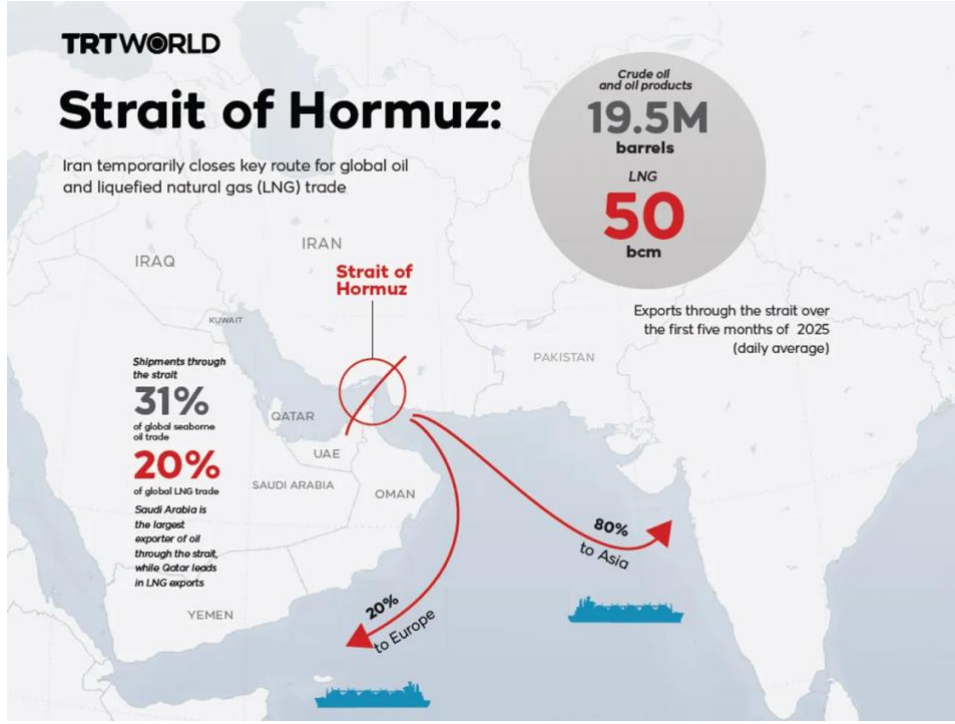
- (i) **fizikî arz kısıtı** (kargoların çıkamaması / gecikmesi / terminal ve rafineri hasarı riski)
- (ii) **fiyatlama primi** (jeopolitik risk primi + navlun + sigorta + “spot piyasa sıkışması”²).

Dallas Fed çalışması, Hürmüz’ün kapanma olasılığı bile yükseldiğinde piyasaların güçlü tepki verdiğini; kapanmanın yaklaşık **küresel petrol üretiminin %20’sini** risk altına sokabileceğini ve büyümeyi aşağı çekebilecek bir şok kapasitesi bulunduğunu vurguladı. Boru hattı baypası teorik bir tampon olsa da sınırlıdır. IEA, alternatif çıkışlarda toplam **3,5–5,5 mb/gün** mertebesinde kapasite olabileceğini; bunun da Hürmüz’den geçen toplam hacmin yalnızca bir bölümünü telafi edebileceğini not eder (ör. Suudi ve BAE hatları). Bu, “kısa süreli kesinti” ile “uzamış kesinti” arasındaki farkı büyütür: kısa kesintide fiyat şoku baskınken, uzamış kesintide fizikî kıtlık olasılığı yükselir.³

¹ <https://www.iea.org/about/oil-security-and-emergency-response/strait-of-hormuz>

² Spot piyasa sıkışması (spot market squeeze), bir emtia veya varlığın fiziksel/teslim edilebilir arzının kısa vadede çok sınırlı olması nedeniyle spot fiyatın hızla yükselmesi durumudur. Bu durum genellikle piyasada teslim etmek zorunda olan tarafların mal bulamaması sonucu ortaya çıkar. Basitçe: Teslim edilmesi gereken mal az, almak zorunda olan oyuncu çok: spot fiyat patlar. Tarihten Örnekler: 1. 2022 LME Nikel Krizi Rusya-Ukrayna savaşı sırasında:nikel arzı daraldı büyük short pozisyonlar vardı. Sonuç: fiyat %250 yükseldi, Londra Metal Borsası işlemleri durdurdu. 2. 2021 Avrupa Doğalgaz Krizi; depolar düşük, kış talebi yüksek, Spot gaz fiyatları rekor seviyeye çıktı.

³ https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=65504&utm_

Enerji piyasalarında kritik bir ara değişken de **sigorta primleridir**. Reuters'in piyasa derlemesi, savaş riski sigortası oranlarının bazı rotalarda **%0,25 seviyelerinden ~%1–%3 bandına** çıkabildiğini; 200–300 milyon dolar değerinde bir tanker için bunun milyonlarca dolarlık ilave maliyete dönüştüğünü ortaya koyuyor. Lloyd's Market Association, bölgede yüksek yığılma ve konsantre risk bulunduğunu vurgulayarak Londra piyasasında sigortanın “devam ettiğini” belirtiyor. Ayrıca Gard, belirli Körfez alanlarında savaş risk teminatı iptali/yeniden fiyatlama bildirimlerine ve “Additional War Risk Premium” (AWRP) artışlarına dikkat çekiyor; bu artışlar taşıma maliyeti ve teslim sürelerini yukarı itecek kapasitede. ⁴

Senaryolar

En kötü: Hürmüz'de geçiş uzunca süre fiilen aksar; LNG'de ikame rota olmadığı için spot piyasada sert fiyatlama ve arz kıtlığı; ürün piyasalarında (dizel/jet) daha da belirgin sıkışma.

Orta: Geçişler aralıklı; sigorta ve navlun kalıcı yüksek, üretici/ithalatçı stok yönetimiyle kısa vadede fizikî kıtlık sınırlı, ancak fiyat ve volatilité yüksek kalır.

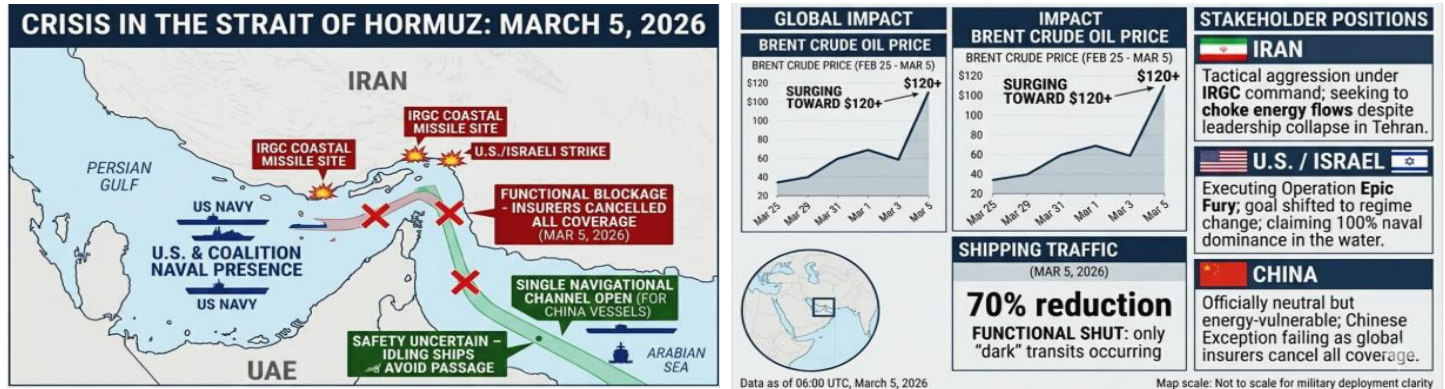
En iyi: Kısa süreli şok; IEA ülkelerinin acil stok mekanizmaları⁵ve piyasa yeniden engellemesiyle fiyatlar geriler.

Zaman ufku etkileri

Kısa vadede, enerji şoku, doğrudan CPI/ÜFE'ye ve şirket maliyetlerine yansır; IMF'nin bulguları, petrol fiyat şoklarının enflasyona geçişkenliğinin özellikle enflasyonun zaten yüksek olduğu dönemlerde daha güçlü olabildiğini gösterir.

Orta vadede, kontrat yenilemeleri ve “spot bağımlılığı” artışı (LNG'de özellikle) fiyat oynaklığını kalıcılaştırabilir.

Uzun vadede, ise ithalatçıların enerji güvenliği politikalarını sertleştirmesi ve arz çeşitlendirmesi (yeni LNG, yeni boru hatları, stok mekanizmaları) hızlanır.

⁴ <https://gard.no/en/insights/the-middle-east-conflict-contractual-and-insurance-implications/>

⁵ Hürmüz Boğazı'nın kapanması küresel petrol arzının yaklaşık günde 20–21 milyon varil (küresel arzın yaklaşık %20'si) kesintiye uğratır. IEA üyesi ülkelerin zorunlu acil stok sistemi, net ithalatın en az 90 günü kadar rezerv tutmayı gerektirir ve kamu stratejik stokları yaklaşık 1.5 milyar varil düzeyindedir. Böyle bir kesinti senaryosunda bu stokların tamamı piyasaya sürülse bile küresel arz açığını yaklaşık 70–75 gün civarında telafi edebilecek bir tampon sağlar; dolayısıyla sistem uzun süreli bir kesintiyi tamamen ikame etmekten ziyade piyasaya zaman kazandıran geçici bir şok emici mekanizma işlevi görür. (Kaynak: International Energy Agency (IEA), Oil Market and Emergency Response System; U.S. Energy Information Administration (EIA), World Oil Transit Chokepoints – Strait of Hormuz.)

EKONOMİK VE JEOPOLİTİK ETKİLER

Enerji fiyat şoku; büyüme-enflasyon ikilemini ağırlaştırır ve para politikasını zorlayacaktır. Dallas Fed analizi, jeopolitik risk olasılığındaki artışın bile fiyat belirsizliği üzerinden makroya taşındığını vurguluyor. Enerji Enstitüsü'nün 2025 raporundaki "2024'te küresel enerji talebi 592 EJ ile zirve yaptı ve fosil yakıtlar enerji karmasının %87'sini oluşturdu" bulgusu, bu tip şokların neden hâlâ sistemik olduğunu açıklar: kısa vadede ikame sınırlı, talep esnekliği düşük kalacaktır.⁶

Politika/strateji önerileri

IEA çerçevesinde; stokların (90 gün net ithalat eşdeğeri) ve talep kısıcı programların eşgüdümlü kullanımı, kısa vadede fiyat ve arz şokunu yumuşatsa da ithalatçıların LNG tarafında kontrat portföyünü (uzun vadeli + spot dengesi) yeniden dengelemesi ve "kesinti sigortası" gibi finansal araçları geliştirmesi gerekir ki, nakliyeciler için AWRP ve güvenli rota tanımlarının sözleşmelere şeffaf biçimde yansıtılması kritik hale gelecektir.

KÜRESEL TİCARET VE DENİZ YOLLARI

Enerji şokunun, yalnızca enerji değil **konteyner ve kuru yük lojistiği** üzerinden de küresele yayılma potansiyeli mevcut. IMF, 2024'ün ilk iki ayında Süveyş'ten geçen ticaret hacminin yıllık bazda **%50 düştüğünü**, şirketlerin gemileri **Ümit Burnu** güzergâhına yönlendirdiğini ve teslim sürelerinin ortalamada **10+ gün** uzayabildiğini raporladı. Süveyş'in normalde küresel deniz ticareti hacminin yaklaşık **%15'i** için kritik bir geçit olduğunu belirtilmekte.⁷

UNCTAD'ın "Review of Maritime Transport 2024" seti, aynı dönemi daha geniş lojistik metrikleriyle doğruladı. 2024 ortası itibarıyla Aden Körfezi'ni geçen tonajın **%76**, Süveyş'ten geçen tonajın **%70** gerilediği; Ümit Burnu varışlarının **%89** arttığı; daha uzun rotaların "ton-mil" talebini ve özellikle konteyner gemisi talebini yükselttiği vurgulandı. UNCTAD ayrıca, navlun artışının tüketici fiyatlarına taşınabileceğini; yüksek navlun sürerse küresel tüketici fiyatlarında 2025'e kadar ölçülebilir bir yukarı baskı oluşacağını öngördü.

Enerji taşımacılığı özelinde, EIA; Süveyş-SUMED-Bab el-Mandeb sisteminin 2023 ilk yarısında deniz yoluyla taşınan petrolün yaklaşık **%12'sini** ve LNG ticaretinin yaklaşık **%8'ini** taşıdığını; SUMED boru hattı kapasitesinin **2,5 mb/gün** olduğunu belirtildi. Bu, Hürmüz'deki bir şokun Bab el-Mandeb/Süveyş'teki güvenlik şokuyla birleşmesi halinde, yalnızca Körfez-Asya hattını değil Körfez-Avrupa/Atlantik lojistiğinin **"çok dar alternatifli"** hale getireceğini gösterir.

Senaryolar

En kötü: Hürmüz + Bab el-Mandeb + Süveyş hattında aynı dönemde kesinti; enerji, gıda ve ara mallarda gecikme; Avrupa-Asya hatlarında kalıcı rota kayması; konteyner ve tanker piyasalarında kapasite şoku ve "sürşarj" uygulamalarının yaygınlaşması.

Orta: Bab el-Mandeb/Süveyş risk primi yüksek kalır; rotalar kısmen Ümit Burnu'na kayması, gecikme ve navlun artışı, özellikle "tam zamanında" çalışan sektörlerde stok maliyetini yükseltir.

En iyi: güvenlik riskleri azalır; Süveyş ve Bab el-Mandeb üzerinden geçişler normalleşir; tedarik zinciri gecikmeleri birkaç hafta/ay içinde geriler.

<https://discoveryalert.com.au/strait-hormuz-crisis-impact-oil-prices-2026/>

⁶ <https://www.dallasfed.org/~media/documents/research/papers/2024/wp2403r2.pdf>

⁷ <https://www.imf.org/en/blogs/articles/2024/03/07/red-sea-attacks-disrupt-global-trade>

Zaman ufku etkileri

Kısa vadede en görünür etki, teslim süresi uzaması ve navlun/sigorta bedelinde sıçramadır.

Orta vadede şirketler stok seviyesini yükseltme veya tedarikçi çeşitlendirme eğilimine girmesi; bunun “verimlilikten dayanıklılığa” kayışa neden olması, maliyet yapısını kalıcı olarak artırması. UNCTAD, jeopolitik ve iklim risklerinin dar boğazları daha kırılgan kıldığını ve dayanıklılık yatırımlarının “stratejik zorunluluk” haline geldiğini vurguluyor. Uzun vadede ise “nearshoring/friendshoring” ve bölgesel ticaret ağırlığının artması olasılığı daha güçlü bir baskı yaratabilir.

Ekonomik ve jeopolitik etkiler

Dar boğaz kesintileri “yalnızca taşıma maliyeti” değil, aynı zamanda **sistemik risk** üretme potansiyeli var. Nature Communications’ta yayımlanan bir çalışma, dar boğaz kesintilerinin ekonomik riskinin küresel ölçekte anlamlı olduğunu ve riskin özellikle Bab el-Mandeb ve Süveyş gibi noktalar etrafında yoğunlaştığını (küresel riskin büyük bir bölümünün bu iki noktadan geldiğini) gösteriyor, ayrıca çalışma sigorta primi davranışının risk bileşenlerinden biri olduğunu güçlü bir biçimde vurguluyor. ⁸

Politika/strateji önerileri

UNCTAD’ın öneri setiyle uyumlu şekilde; dar boğazlarda erken uyarı/izleme, rota çeşitlendirme, kırılgan ekonomilere hedefli destek ve ticaretin açık kalması için uluslararası koordinasyonu gerekli kılıyor. Enerji taşımacılığında ise “kamu destekli reasürans/garanti” gibi araçlar maliyetleri düşürse de güvenlik riskinin gerçek anlamda azalmadığı bir ortamda yalnızca riski kamuya transfer etme riski taşıyor. (Deniz güvenliği ve diplomatik de-eskalasyonla birlikte tasarlanmalıdır)

Region	Strait Dependency	Alternative Sources	Strategic Reserve Days
East Asia	85%	Russia, North Sea	90-120
Europe	25%	North Sea, Russia	60-90
North America	15%	Domestic, Canada	180+
India	75%	Venezuela, Russia	45-60

Disruption Duration	Brent Crude Range	Primary Market Driver
1-3 days	\$80-85/barrel	Initial risk premium incorporation
1-2 weeks	\$85-100/barrel	Supply shortage anticipation
3+ weeks	\$100-120/barrel	Production shut-in from storage limits
Extended closure	\$120+/barrel	Strategic reserve coordination

Crisis Event	Peak Price Increase	Duration Impact	Recovery Period
1973 Oil Embargo	300% (\$12/barrel)	6 months active	18 months
1979 Iran Revolution	150% (\$40/barrel)	12 months active	24 months
2022 Russia-Ukraine	65% (\$125/barrel)	3 months peak	12 months
2026 Strait Crisis	Projected 65-85%	Duration TBD	Timeline TBD

<https://discoveryalert.com.au/strait-hormuz-crisis-impact-oil-prices-2026/>

⁸ <https://www.nature.com/articles/s41467-025-65403-w>

<https://www.instagram.com/p/DTcRFaVCg6x/>

BÜYÜK GÜÇ REKABETİ

Büyük güç rekabeti açısından ABD/İsrail ve İran Savaşı, “enerji güvenliği–askeri caydırıcılık–diplomasi” üçgenini yeniden dengeliyor. Çin Dışişleri Bakanlığı sözcülüğü, askerî operasyonların durması ve müzakereye dönüş çağrısını yinelerken; özel temsilci gönderme ve BM çerçevesinde devreye girme niyetini açıkça ifade etti. Çin ayrıca enerji güvenliğinin dünya ekonomisi için kritik olduğu ve Hürmüz gibi deniz rotalarının güvenli tutulması gerektiği vurguluyor. Bu, Çin’in stratejik önceliğinin “enerji akışının sürekliliği”ne odaklandığını ve diplomatik aktivizminin önemli ölçüde bu çıkarla hizalandığına işaret ediyor.

Rusya tarafında, yayımlanan resmî görüşmede Vladimir Putin; çatışmaların derhal durması, güç kullanımının reddi ve diplomatik çözüme dönüş vurgusu yaparken, Körfez İş birliği Konseyi liderleriyle temas halinde olduğunu belirtti. Bu çerçevede, Rusya’nın “arabulucu/dengeleyici” rolüne oynayabileceğini; aynı zamanda enerji fiyat şoklarının Rusya’nın dış politika pazarlık gücünü artırabileceğini düşünüyor.

ABD açısından ayrım şudur: ABD’nin kendi ithalat bağımlılığı azalmış olsa da küresel fiyat şokları ve tedarik zinciri maliyeti ABD ekonomisine (özellikle yakıt/lojistik üzerinden) olumsuz olarak geri dönecektir. EIA, 2024’te ABD’nin Körfez’den Hürmüz üzerinden yaptığı ham petrol ithalatının toplam ithalat içinde görece düşük seviyede olduğuna dikkat çekiyor; buna rağmen Hürmüz şokunun fiyat kanalından küresel etkisi olacağını vurgulayarak, ABD’nin “deniz güvenliği sağlayıcısı” rolünün ekonomide “fiyat istikrarı” ile daha sık bağlanması anlamına geleceğini öne sürüyor.⁹

Türkiye bu rekabette hem jeopolitik hem enerji-jeoekonomik bir aktördür. Dışişleri Bakanlığı’nın 28 Şubat 2026 tarihli açıklaması çatışmanın küresel istikrarı riske attığını ortaya koyuyor. Enerji jeopolitiği tarafında ise Türkiye’nin resmî “Uluslararası Enerji Stratejisi” metni; Güney Gaz Koridoru’nun omurgası olarak TANAP’ın 2026’da **31 bcm/yıl** kapasiteye hedeflendiğini, ayrıca Türk Boğazları’ndan küresel petrol talebinin yaklaşık **%3’ünün** taşındığını vurgulayarak, Türkiye’nin hem enerji arz güvenliğinde hem de deniz/boğaz güvenliğinde “stratejik baskı ve pazarlık” kesişiminde olduğunu dolaylı olarak tanımlıyor.¹⁰

⁹ <https://www.iea.org/topics/energy-security?>

¹⁰ <https://www.mfa.gov.tr/turkeys-energy-strategy.en.mfa>

<https://www.tercuman.com/analiz/turkiyenin-enerji-jeopolitigi-110>

Senaryolar

En kötü: büyük güçler çatışmayı “fırsat penceresi” olarak okur; diplomatik kanallar zayıflar, enerji arzı üzerinden jeopolitik bloklaşma derinleşir.

Orta: Çin arabuluculuğu/enerji güvenliği, Rusya dengeleme, ABD güvenlik sağlayıcılığı eşzamanlı yürür; fakat karşılıklı güvensizlik nedeniyle çözümler geçici kalır.

En iyi: büyük güçler enerji ve ticaret kırılganlığını “ortak maliyet” olarak görüp çatışmayı sınırlayan bir diplomatik paket üretir (çıkartım; ancak enerji arz şokunun maliyeti verilerle tutarlı).

Politika/strateji önerileri

Türkiye açısından: arabuluculuk ve kriz diplomasisini (konsolosluk güvenliği, tahliye planlaması dahil) enerji piyasası istikrarı hedefiyle eşgüdümlü yürütmek; enerji hatlarında (TANAP, Türk Boğazları güvenliği) risk azaltıcı uluslararası iş birliğini artırmak. NATO angajmanları nedeniyle bölgesel çatışma vektörlerinden uzak durmak ve kendisine yönelen bölge dışı ülkelerden gelen dönemsel savunma iş birliği teklifleri ve zorunlu ittifak bloklaşmalarının dışında kalmak. Sahte Bayrak operasyonlarını stratejik biçimde ele alarak, karar mekanizmalarını olay temelli ve B ve C planlarının aktörü olarak değil kendi güvenlik kapasitesini; enerji, finans ve göç tehdidi üzerine kurgulayacak şekilde kendi stratejik güvenlik mimarisine uyumlaştırmak.

Çin ve Rusya için: enerji arz güvenliği söylemini “tutarlı de-eskalasyon çabasına bağlamak (Hürmüz’de güvenli geçişin küresel maliyeti nedeniyle).

ABD için: güvenlik operasyonlarının yanına güçlü bir diplomatik “çıkış rampası” yerleştirmek; aksi halde güvenliği sağlama maliyeti (sigorta/navlun/enerji fiyatı kanalıyla) artma eğiliminde kalır.

NATO VE ABD ASKERİ-POLİTİK SONUÇLARI

Bu eksenin stratejik çıktısı, “savaşa kolektif katılım” ile “ittifak savunması”nın ayrışmasıdır. NATO’nun resmi açıklaması ve transkriptleri, ittifakın savaşa kurumsal olarak dahil olmadığını vurgularken, ittifak topraklarını savunma taahhüdünü yinelemektedir. Mark Rutte, 3 Mart 2026 tarihli basın toplantısında NATO’nun harekate dahil olmadığını belirtirken, “her bir müttefikin gerekli gördüğü destek/kolaylaştırma sağlayabileceğine” dair çerçeveyi lojistik ve hava-füze savunması gibi alanlarda “dolaylı angajman” a özgülemektedir.

NATO’nun 5 Mart 2026 tarihli haber notu, Kuzey Atlantik Konseyi’nin güvenlik ortamını değerlendirdiğini, Türkiye’ye yönelik balistik tehdidin kınandığını ve balistik füzenin tespit/izleme/önleme sürecinin “ittifakın nüfusu savunma kapasitesinin somut göstergesi” olarak sunulduğunu kaydetmektedir. Bu, NATO’nun çatışmaya “dahil olmama” çizgisi sürse bile, Avrupa-Atlantik alanında **balistik füze savunması** ve kuvvet duruşunu güçlendirme yönünde kurumsal refleks üreteceğini ortaya koymuştur. (Bunun bölgedeki aktörler için ne kadar güvenli bir ortam yaratacağı yönünde ciddi endişeler mevcuttur, zira NATO’nun refleksinin en çok İsrail tarafından arzu edileceği yönünde şüphe bulunmamaktadır)

Hukuki-siyasi eşik açısından NATO’nun “Collective defence and Article 5” klozu Madde 5’in bir üyeye saldırıyı tüm üyelere saldırı saydığını, ancak yardımın biçiminin (silahlı kuvvet dahil) her müttefikin takdirinde olduğunu açıklar. Bu esneklik, ittifakın “otomatik savaş kararı” vermeden de caydırıcılık artırmasına (IAMD, devriye, kuvvet intikali, müşterek komuta-kontrol) imkân tanır.

ABD tarafında güncel askeri-politik sonuç, bölge operasyonlarının resmen çerçevelenmesidir: ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı, 28 Şubat 2026’da “Operation Epic Fury”nin başladığını duyurmasının ardından bu tür bir geniş ölçekli operasyon, kısa vadede caydırıcılık ve “tehdit azaltma” hedefini öne çıkarırken, orta-uzun vadede üs kullanımı, kuvvet yıpranması, müttefiklerin iç politikası ve uluslararası meşruiyet tartışmalarını yoğunlaştırmıştır.

Senaryolar

En kötü: Sınır aşan bir olayın (yanlış atıf, üçüncü ülkeye düşen mühimmat, balistik tehdit) yönetilememesiyle NATO’nun kriz yönetimi “ittifak içi ayrışma ve yüksek tansiyon” üretir; aynı anda ABD operasyonları uzadıkça artan “Sahte Bayrak operasyonları” zorunlu angajmanlara neden olabilir.

Orta: NATO, savunma ve balistik tehdit yönetimini artırır; ABD operasyonları sürerken diplomatik kanal arayışı devam eder; ancak “kolaylaştırma desteği” ittifak içinde tartışmalı kalır.

En iyi: NATO, kendi alan savunmasına odaklanır; kriz “Madde 5 eşiğine” gelmeden yönetilir; diplomasi ve deniz güvenliği üzerinden gerilim düşer.

Politika/strateji önerileri

NATO için: “Dahil olmama” çizgisi ile “alan savunması”nı net ayıran stratejik iletişim; IAMD/BMD kapasitesinin görünür, savunma amaçlı konumlandırılması; yanlış atıf/yanlış alarm riskine karşı hızlı ortak soruşturma protokolleri gerekmektedir.

ABD için: Operasyonel hedef-siyasi hedef uyumu; deniz güvenliği ve enerji piyasası istikrarını birlikte ele alan bir paket; nakliye ve sigorta maliyetini düşürmek için güvenlik iyileşmesini önceleyen adımlar atılmalıdır.

BÖLGESEL YAYILMA VE VEKÂLET SAVAŞLARI

Bölgesel yayılma, savaşın küresel sonuçlarını “uzun süreli” yapacak başlıca mekanizmadır: çünkü vekâlet ağları düşük yoğunluklu şiddeti sürdürebilir, deniz/hava güvenliğini istikrarsızlaştırabilir ve siyasi çözümleri zorlaştırabilir. CFR’nin İran’ın bölgesel silahlı ağına dair analizi;¹¹ İran’ın farklı sahalarda ortak düşmanlara karşı bir “direniş eksenini” etrafında partner/vekillerle çalıştığını ve bu ağın ABD hedeflerine de saldırılar gerçekleştirebildiğini ortaya koymaktadır. Akademik literatürde ise İran’ın vekâlet savaşı stratejisinin “stratejik kazanım” üretirken aynı zamanda kontrol sorunları ve ölçek büyüdüğünde etkinlik sınırlılığı yaratabildiği bilinen hususlar arasındadır.

Bu bağlamda riskin dört sahada kümелendiği ifade edilebilir:

- Lübnan (özellikle Hizbullah),
- Irak (Şii milis ağları ve üs/lojistik hatları),
- Yemen (Kızıldeniz deniz güvenliği ve ticaret kesintisi),
- Suriye (kara koridorları ve hava operasyonları).

Bu sahalarda, UNCTAD/IMF’nin işaret ettiği deniz ticareti kırılganlıklarıyla birleştiğinde, vekâlet çatışmasının “küresel tedarik zinciri şoku”na dönüşme ihtimali artar.

Senaryolar

En kötü: Vekâlet cepheleri eşzamanlı genişler; deniz dar boğazlarında “kalıcı risk primi” oluşursa, diplomatik de-eskalasyon zayıflar, bu da enerji ve ticaret şokunu aylar/çeyrekler ölçeğine taşır.

Orta: Bazı sahalarda çatışma sürer ama derinleşmez; deniz güvenliği kısmen sağlanır, ekonomik maliyet yüksek ama yönetilebilir kalır.

En iyi: Vekâlet ağlarında saldırı yoğunluğu düşer; deniz güvenliği normalleşir, bölgesel diplomasi (arabuluculuk girişimleri dahil) güç kazanır. Türkiye Dışişleri’nin “ tarafları saldırılara son vermeye çağırır” ve arabuluculuk desteği sunan açıklaması bu tür bir çerçeveye örnek olarak okunabilir.

Zaman ufku etkileri

Kısa vadede vekâlet şiddeti, ticaret ve sigorta primleri üzerinden maliyet üretir; Reuters’in sigorta primi sıçraması haberi, çatışmanın denizcilik maliyetine hızla yansıdığını gösterir.

Orta vadede, vekâlet sahalarda “istikrarsız ama yönetilen” bir düzen oluşursa, firmalar rota ve tedarikçi çeşitlendirmesini kalıcılaştırır (daha pahalı ama daha dayanıklı tedarik).

Uzun vadede ise bölgesel devlet kapasitesi zayıflarsa vekâlet ağları daha kurumsal hale gelebilir; bu, küresel sistemde kronik risk primi anlamına gelir.

Politika/strateji önerileri

Bölgesel yayılmayı sınırlamanın anahtarı, deniz ticareti ve enerji akışını hedef alan eylemleri caydıran bir güvenlik-diplomasi kombinasyonudur: (i) deniz geçiş güvenliği ve yanlış tırmanmayı önleyen “deconfliction” mekanizmaları,

¹¹ <https://www.cfr.org/articles/irans-regional-armed-network>

(ii) vekâlet aktörlerinin beslendiği çatışma alanlarında ateşkes/insani erişim, (iii) kırılğan devlet kurumlarını destekleyen çok taraflı programlar. UNCTAD'ın dar boğaz risklerine karşı uluslararası iş birliği ve erken uyarı vurgusu bu yaklaşımı destekler.

TEORİK ÇERÇEVE VE ANALİTİK DEĞERLENDİRME¹²

İran-İsrail savaşı, yalnızca iki devlet arasındaki askeri bir çatışma olarak ele alınamaz. Mevcut gelişmeler, bu çatışmanın İran merkezli olmakla birlikte çok katmanlı jeopolitik hedefler içeren geniş bir stratejik mücadele olduğunu göstermektedir. Bu nedenle söz konusu savaşın analizinde yalnızca askeri parametrelerin değil, aynı zamanda bölgesel güvenlik mimarisi, ittifak sistemleri, jeoekonomik rekabet ve büyük güç politikaları gibi çok boyutlu unsurların dikkate alınması gerekmektedir.

Bu çerçevede İran-İsrail çatışması üç temel teorik perspektif üzerinden değerlendirilebilir: neorealist güç dengesi yaklaşımı, bölgesel güvenlik kompleksi teorisi ve jeoekonomik rekabet çerçevesi.

1. Neorealist Perspektif: Güç Dengesi ve Bölgesel Hegemonya

Neorealist yaklaşım (Waltz, Mearsheimer), uluslararası sistemde devletlerin temel motivasyonunun güvenlik ve güç maksimizasyonu olduğunu ileri sürmektedir. Bu perspektiften bakıldığında İran-İsrail savaşı, Ortadoğu'daki bölgesel güç dengesi mücadelesinin bir yansıması olarak okunabilir.

İsrail'in uzun süredir benimsediği güvenlik doktrini, bölgede nitelikli askeri üstünlüğün (Qualitative Military Edge – QME) korunmasına dayanmaktadır. Bu çerçevede İran'ın balistik füze kapasitesi, nükleer programı ve bölgesel vekil ağları, İsrail'in stratejik üstünlüğünü sıyan temel unsurlar olarak görülmektedir.

Neorealist literatürde vurgulandığı üzere, bir devletin bölgesel güç kapasitesinin artması çoğu zaman karşı dengeleme (balancing) dinamiklerini tetikler (Walt, 1987). İran'ın son yirmi yılda geliştirdiği vekil ağları ve asimetrik kapasite, İsrail ve bazı Körfez ülkeleri tarafından bölgesel güç dengesini tehdit eden bir gelişme olarak algılanmıştır.

Bu nedenle İran'ın stratejik kapasitesinin sınırlandırılması, yalnızca bir güvenlik politikası değil, aynı zamanda bölgesel hegemonya mücadelesinin bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Barry Buzan ve Ole Wæver'in geliştirdiği Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi (Regional Security Complex Theory), güvenlik tehditlerinin coğrafi olarak yoğunlaşma eğilimi gösterdiğini ve devletlerin güvenliklerinin büyük ölçüde komşu bölgelerdeki gelişmeler tarafından şekillendiğini ileri sürmektedir.

Ortadoğu bu açıdan tarihsel olarak yüksek düzeyde güvenlik bağımlılığı içeren bir bölgesel sistemdir. İran-İsrail çatışması, bu güvenlik kompleksinin yeniden şekillenmesine yol açabilecek gelişmelerden biri olarak görülebilir.

Son yıllarda Körfez ülkeleri ile İsrail arasında gelişen normalleşme süreçleri ve İbrahim Anlaşmaları, bölgede yeni bir güvenlik mimarisinin ortaya çıkabileceğine işaret etmektedir. Ortadoğu Hava Savunma Sistemi (Middle East Air Defense – MEAD) gibi girişimler, bu bağlamda bölgesel güvenlik mimarisinin İsrail'e daha bağımlı hale geleceğini göstermektedir.

Bu çerçevede İsrail'in güvenlik sisteminin merkezinde yer aldığı bir bölgesel güvenlik mimarisi oluşturulması, Ortadoğu'daki güvenlik kompleksinin İsrail'in kontrolüne girdiğini işaret etmektedir.

3. İran'ın Asimetrik Güvenlik Doktrini ve Direniş Ağı

İran'ın güvenlik stratejisi büyük ölçüde asimetrik caydırıcılık üzerine kuruludur. İran'ın askeri doktrini, klasik anlamda konvansiyonel güç dengesi yerine vekil aktörler, balistik füze kapasitesi, siber yetenekler ve deniz asimetrik unsurlarından oluşan çok katmanlı bir savunma mimarisine dayanmaktadır.

Bu strateji literatürde sıklıkla “mozaik savunma” olarak tanımlanmaktadır. İran'ın Hizbullah, Irak'taki Şii milis gruplar ve Yemen'deki Husiler gibi aktörlerle kurduğu ağ, bu savunma doktrininin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Bu bağlamda İran-İsrail çatışmasının yalnızca askeri bir mücadele değil, aynı zamanda İran'ın geliştirdiği bu asimetrik güvenlik mimarisinin sınanması anlamına geldiği söylenebilir. Bu İran'ın bundan sonraki Vekalet Araçları ve Devlet Dışı Silahlı Aktörlerle geliştireceği ilişki düzlemine ve buna dair stratejiyi şekillendirecek önemli bir süreçtir.

4. Jeoekonomi ve Enerji Koridorları

Edward Luttwak tarafından geliştirilen jeoekonomi yaklaşımı, devletlerin ekonomik araçları stratejik rekabetin bir parçası olarak kullandığını ileri sürmektedir. İran-İsrail çatışması bu bağlamda enerji yolları ve ticaret koridorları açısından da önemli sonuçlar doğurabilecek bir gelişmedir.

¹²Bu bölümde <https://x.com/abdullahagar2/status/2027844887539028307?s=46> adlı kaynaktan temel olarak istifade edilmiş, kaynak uluslararası güvenlik perspektifinden teorik bağlamda zenginleştirilmiştir.

Hürmüz Boğazı, Bab el-Mendeb ve Kızıldeniz hattı küresel enerji akışının en kritik arterleri arasında yer almaktadır. Bu hatların güvenliği yalnızca bölgesel aktörler için değil, aynı zamanda Çin ve Avrupa gibi büyük ekonomik aktörler için de hayati öneme sahiptir.

Bu bağlamda IMEC (India–Middle East–Europe Corridor), Uluslararası Kuzey–Güney Ulaşım Koridoru (INSTC) ve Zengezur koridoru gibi projelerin, küresel ticaret ağlarının yeniden şekillenmesinde oynayacakları roller bölgedeki gerilimlerin sonucuna bağlı olarak değişebilecektir.

Dolayısıyla İran–İsrail savaşının jeoekonomik boyutu, askeri boyutundan daha kalıcı sonuçlar doğurabilecek potansiyele sahiptir.

Uluslararası sistemin giderek çok kutuplu bir yapıya evrildiği yönündeki değerlendirmeler, İran–İsrail savaşının küresel güç dengeleri bağlamında da analiz edilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda çatışma yalnızca bölgesel bir güvenlik meselesi değil, aynı zamanda ABD, Çin ve Rusya arasındaki stratejik rekabetin dolaylı bir yansıması olarak da değerlendirilebilir. ABD açısından Ortadoğu’daki güvenlik düzeninin yeniden şekillendirilmesi, küresel caydırıcılığın sürdürülmesi ve Asya-Pasifik bölgesindeki stratejik rekabet bağlamında önemli bir mesaj niteliği taşıyacaktır. Diğer taraftan BRICS ve ŞİÖ platformlarının etki düzleminin sınırları belirlenirken, sistem içi dayanışma ve Küresel Güney’in vereceği tepkiler; ÇİN’in çevrelemeye nasıl ve ne kadar tepki vereceğine de etki edecektir.

SONUÇ

İran–ABD/İsrail savaşı, Ortadoğu’da yeni bir güvenlik mimarisi oluşturma girişiminin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Ancak uluslararası ilişkiler literatüründe sıklıkla vurgulandığı üzere, yeni düzen kurma girişimleri çoğu zaman yeni dengeleme ve direnç dinamikleri ortaya çıkarmaktadır. İran’ın bölgesel ağları, Türkiye’nin stratejik otonomi arayışı, Çin’in enerji güvenliği ve Rusya’nın bölgedeki çıkarları gibi faktörler, bu sürecin sonuçlarını belirleyecek temel değişkenler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla İran–İsrail savaşı yalnızca bölgesel bir kriz değil, aynı zamanda küresel güç rekabetinin yeni aşamasına geçiş sürecinin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

Kaynaklar Varsayımlar ve yöntem

Bu rapor, çatışmanın küresel sistem üzerindeki etkisini ölçmek için iki veri katmanı kullanır: (i) yapısal kırılma verileri (enerji akışları, deniz ticareti şokları, sigorta primi davranışı) ve (ii) aktör beyanları/kurumsal refleksler (NATO, büyük güç dış politika söylemi, askeri operasyon duyuruları).

Raporun Zaman Ufku

- Kısa vade (0–3 ay): fiyat şokları, sigorta/navlun sıçraması, stok yönetimi.
- Orta vade (3–18 ay): tedarik zinciri yeniden yapılanması, kontratların yeniden fiyatlanması, askeri duruşun kurumsallaşması.
- Uzun vade (18 ay+): enerji güvenliği doktrinlerinin, yeni boru hattı/LNG altyapısının ve bölgesel güvenlik mimarisinin kalıcı değişimi.

Öncelikli kaynak seti; Uluslararası Enerji Ajansı, ABD Enerji Bilgi İdaresi, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı, Uluslararası Para Fonu, NATO’nun resmî metinleri ve brifingleri, ayrıca büyük güçlerin resmî açıklamalarıdır.

EKLER:

EK-A: ABD’nin Evanjelik Apokaliptik Teolojisi ve İran–İsrail Savaşı: “Deus Vult” Söylemi Bağlamında Jeopolitik Etkiler

EK-B: Armageddon Jeopolitiği: Evanjelik Teoloji, Pax Judaica ve Epstein Sonrası Elit Düzen

EK-A

ABD’NİN EVANJELİK APOKALİPTİK TEOLOJİSİ VE İRAN-İSRAİL SAVAŞI: “DEUS VULT” SÖYLEMİ BAĞLAMINDA JEOPOLİTİK ETKİLER

1. Giriş

ABD’de bazı **Evangelikal Hristiyan hareketleri**, Ortadoğu’daki gelişmeleri yalnızca jeopolitik bir rekabet olarak değil, **teolojik bir tarihsel süreç** olarak yorumlamaktadır.

Bu yaklaşım özellikle üç temel inanç etrafında şekillenir:

1. **İsrail’in korunması Tanrısal bir görev**dir.
2. **Ortadoğu’daki büyük bir savaş Armageddon’un habercisidir.**
3. **Mesih’in ikinci gelişi bu savaşın ardından gerçekleşecektir.**

Bu düşünce sistemi ABD’de özellikle:

- Bazı **Evangelical Megachurch**¹³ ağlarında
- Bazı **Hristiyan Siyonist düşünce kuruluşlarında**
- Bazı **muhafazakâr siyasi hareketlerde** etkili bir söylem üretmektedir.

Bu nedenle İran-ABD-İsrail çatışması gibi krizler yalnızca askeri veya diplomatik değil, **teolojik bir anlatı çerçevesinde de anlamlandırılmaktadır.**

2. Teolojik Arka Plan: Apokaliptik Evangelizm

ABD’deki bazı evangelikal çevrelerin Ortadoğu okuması **Dispensationalism** adı verilen bir teolojiye dayanır.

BÜYÜK GÜÇ REKABETİ

Bu modele göre:

Aşama	Teolojik anlatı
İsrail devleti	Tanrısal planın yeniden başlaması
Ortadoğu savaşları	Armageddon’un öncü olayları
Büyük savaş	Mesih’in dönüşünden önceki son çatışma
Mesih’in gelişi	Tanrısal krallığın kurulması

Bu nedenle bu çevrelerde:

İsrail’e verilen siyasi ve askeri destek yalnızca stratejik değil teolojik bir yükümlülük olarak görülmektedir.

¹³ Evangelical megachurch, haftalık katılımı genellikle 2.000’in üzerinde olan, modern ibadet tarzı ve güçlü medya ağıyla faaliyet gösteren büyük evangelikal Protestan kiliselerini ifade eder. Bu kurumlar ABD’de hem dini hem de politik mobilizasyon kapasitesi yüksek olan dini organizasyonlar olarak kabul edilir.

3. “Deus Vult” Söylemi

“Deus Vult” ifadesi tarihsel olarak **Haçlı Seferleri sırasında kullanılan bir slogandır.**

Anlamı: “Tanrı böyle istiyor.”

Modern Evangelikal söylemde bu ifade doğrudan kullanılmasa da benzer bir mantık görülür:

- İsrail’i savunmak Tanrısal görevdir
- İran “kötülük eksen” olarak yorumlanabilir
- Ortadoğu savaşları Tanrısal planın parçasıdır

Bu söylem, jeopolitik çatışmaları **kutsal savaş anlatısına dönüştürme potansiyeline sahiptir. Birlikte yapılan ayinler ve kamuoyuna özellikle semboller üzerinden verilen mesajlar bu potansiyel, güçlendiren özelliklere de sahiptir.**

4. Evangelik Ağlar ve Politik Etki

ABD’de Evangelikal hareketler oldukça geniş bir sosyal ve politik etkiye sahiptir. Başlıca araçlar:

-Megachurch ağları

ABD’de bazı megachurch’lerin on binlerce takipçisi vardır. Bu kurumlar: Politik söylem üretir, İsrail yanlı kampanyalar yürütür, Ortadoğu gelişmelerini teolojik çerçevede yorumlar

-Hristiyan Siyonist organizasyonlar

Bu kuruluşlar: İsrail’e ekonomik destek, politik lobicilik ve ABD Kongresi üzerinde baskı gibi faaliyetler yürütür.

-Muhafazakâr düşünce kuruluşları

Bazı think-tank’ler: İran karşıtı stratejileri, İsrail güvenliğini ve ABD askeri varlığını destekleyen raporlar üretir. Bu yapıların hepsi aynı teolojik görüşü paylaşmasa da **ortak bir söylem alanı oluşmaktadır.**

5. İran’ın Teolojik Anlatıdaki Rolü

Evangelikal apokaliptik literatürde İran genellikle: “Pers” ve “Gog ve Magog koalisyonu” gibi İncil referanslarıyla ilişkilendirilir. Bu anlatıya göre: İran, Rusya ve bazı Ortadoğu aktörleri İsrail’e karşı birleşecek ve bu büyük savaş **Armageddon sürecini başlatacaktır.**

Bu nedenle bazı evangelikal çevrelerde İran bu kesimler teolojik **olarak “kaçınılmaz düşman”** olarak yorumlanmaktadır.

6. İran-ABD-İsrail Savaşı Bağlamında Söylemin Etkisi

Bu teolojik anlatı üç farklı etki yaratabilir.

6.1 Siyasi meşruiyet üretimi

Savaş:

- Güvenlik tehdidi
- Stratejik zorunluluk
- **Kutsal görev** olarak sunulabilir.

Bu durum özellikle ABD iç siyasetinde **İsrail yanlısı mobilizasyonu artırabilir.**

6.2 Çatışmanın dini çerçeveye kayması

Jeopolitik çatışma:

- Şii-Sünni rekabeti
- Arap-İsrail sorunu
- Nükleer caydırıcılık gibi klasik güvenlik konularından çıkarak **“medeniyetler arası kutsal savaş” anlatısına dönüşebilir.** Bu da radikal hareketlerin propaganda kapasitesini artırabilir.

6.3 NATO ve Batı koalisyonunun kutsallaştırılması

Bazı aşırı yorumlarda Batı ittifakı;

- Hristiyan uygarlığının savunucusu
- Tanrısal düzenin koruyucusu olarak sunulabilir.

Bu söylem özellikle sosyal medyada **“modern Haçlı seferi”** retoriğini güçlendirebilir.

7. Riskler

Bu söylemin yaygınlaşmasının birkaç stratejik riski vardır.

7.1. Diplomasi alanının daralması

Eğer savaş teolojik bir mücadele olarak görülürse:

- Müzakere
- Uzlaşma
- Diplomasi **ahlaki olarak zayıf seçenekler gibi algılanabilir.**

7.2. Karşı propagandanın güçlenmesi

İran ve bazı radikal örgütler bu söylemi kullanarak:

- Batı'nın İslam'a karşı savaş yürüttüğünü
- İsrail'in dini bir proje olduğunu iddia edebilir. Bu durum **bölgesel radikalleşmeyi artırabilir.**

7.3. Çatışmanın genişleme riski

Kutsal savaş retoriği:

- Çatışmayı rasyonel sınırların dışına çıkarabilir
- Maksimum hedefleri teşvik edebilir. Bu da bölgesel savaş riskini artırır.

8. Gerçek Politik Perspektif

ABD devlet politikası resmi olarak **seküler stratejik hesaplara dayanır.**

Ancak:

- Seçmen tabanı
- Medya söylemi
- Dini liderler siyasi karar ortamını etkileyebilir.

Bu nedenle Evangelikal söylem: **doğrudan politika üretme bile politik atmosferi şekillendirebilir.**

9. Sonuç

ABD'de bazı evangelikal hareketlerin Ortadoğu politikalarını **apokaliptik teolojik bir çerçevede yorumlaması**, İran-ABD-İsrail gerilimi gibi krizlerde önemli bir söylem üretmektedir.

Bu yaklaşımın temel özellikleri:

- İsrail'in korunmasını Tanrısal görev olarak görmek
- Ortadoğu savaşlarını Armageddon sürecinin parçası olarak yorumlamak
- İran'ı eskatolojik düşman olarak konumlandırmak

Bu söylem:

- ABD iç siyasetinde mobilizasyon yaratabilir
- Jeopolitik çatışmayı dini bir anlatıya dönüştürebilir
- Bölgesel propaganda savaşını güçlendirebilir.

Teolojik söylem: **politik atmosferi etkileyen güçlü bir ideolojik çerçeve olarak değerlendirilmelidir.**

EK-B

ARMAGEDDON JEOPOLİTİĞİ:

EVANGELİKAL TEOLOJİ, PAX JUDAİCA VE EPSTEİN SONRASI ELİT DÜZEN

1. Temel tez

İleri düzeyde bakıldığında mesele sadece “ABD’de bazı Evangeliklerin İsrail’i desteklemesi” değildir. Asıl mesele, üç ayrı düzlemin birbirine eklenmesidir:

- **Teolojik meşruiyet düzlemi:** Bazı Evangelikal çevreler İsrail’in korunmasını kutsal bir görev, bölgesel büyük savaşı ise eskatolojik bir eşik olarak okur. Pew verileri, beyaz evangeliklerin İsrail’e diğer birçok gruptan daha olumlu baktığını ve önemli bir kısmının İsrail toprağını Tanrısal vaadin parçası olarak gördüğünü gösteriyor.
- **Jeopolitik düzen düzlemi:** 2024 sonu ve 2025 boyunca bazı stratejik yayınlarda Ortadoğu için “İsrail-merkezli yeni düzen” fikri açıkça tartışıldı; Foreign Affairs’ta “An Israeli Order in the Middle East” bunun en görünür örneklerinden biri oldu.
- **Meşruiyet krizi düzlemi:** Epstein dosyaları, elit ağlar ve hesap verebilirlik meselesi üzerinden Batı kurumlarına güveni zedeleyen bir simgeye dönüştü; Reuters/Ipsos ve Edelman verileri, zenginlerin ve kurumların sistemden adaletsiz biçimde faydalandığı yönündeki öfke ve nefret duygusunun yükseldiğini gösteriyor.

Bu üç düzlem birleştiğinde şu formül ortaya çıkıyor: **elit meşruiyet kaybını telafi etmek için güvenlik-devletçi bir dış politika, bunu taşıyacak bir medeniyetçi/teolojik dil ve bunu kurumsallaştıracak bir İsrail-merkezli bölgesel mimari.** Bu, illa tek merkezden tasarlanmış gizli bir plan anlamına gelmez; fakat **aynı istikamete akan bir ideolojik yakınsama** anlamına gelir.

2. Bu süreçte “Epstein koalisyonu” neyi anlatır?

Burada “koalisyonu” gizli bir komuta zinciri değil, daha çok **örtüşen çıkarlar ve karşılıklı koruma ekosistemi** olarak okumak gerekiyor. Epstein dosyalarının yayımlanmasıyla birlikte kamuoyunda görünen temel izlenim, siyaset, finans, akademi, medya ve yüksek sosyetenin bazı kesimlerinin **aynı sosyal devrelerde dolaştığı** ve hesap verebilirliğin bu ağlarda zayıfladığı yönünde oldu.

Bu nedenle “Epstein koalisyonu”nun analitik anlamı şudur:

Liberal-küresel elit düzenin ahlaki üstünlük iddiası çöktüğünde, sistem kendini artık “ahlaki örneklik” üzerinden değil, başka araçlarla yeniden meşrulaştırmak zorunda kalır. Bu araçlar çoğunlukla şunlardır:

- Güvenlik tehdidini büyütme,
- Dış düşman imgesi üretme,
- Teknoloji ve bürokrasiyle kontrol kapasitesini artırmak,
- Medeniyetçi veya kutsal tarih anlatılarıyla toplumsal mobilizasyon sağlamak.

Edelman’ın 2025 Trust Barometer’ı, küresel düzeyde insanların önemli bir kısmının hükümetin, iş dünyasının ve zenginlerin sistemi kendi lehlerine çalıştırdığına inandığını gösteriyor. Bu, tam da böylesi meşruiyet açığına işaret 3

3. Burada evangelikal teoloji neden kritik?

Çünkü teoloji, çıplak güce **ahlaki ve tarihsel amaç** kazandırır. Sadece “İsrail stratejik müttefiktir” demekle “İsrail’in korunması Tanrısal plandır” demek aynı şey değildir. İkinci söylem, dış politikayı **müzakere edilebilir çıkar alanından**, kutsallaştırılmış yükümlülük alanına taşır. Pew’in önceki ve daha yeni verileri beyaz Evangeliklerin İsrail’e olumlu bakışının sürekliliğini gösteriyor; Chicago Council de Evangelik desteğin çoğu zaman son zamanlar teolojisiyle bağlantılı olduğunu vurguluyor. CUFI ise kendisini 10 milyondan fazla üyeli en büyük İsrail yanlısı Hristiyan ağlardan biri olarak sunuyor.

Bu yüzden teolojik söylem, elit düzen için iki işlev görür:

- **Meşruiyet işlevi:** zorlayıcı politikayı “kutsal zorunluluk” gibi gösterir,
- **Mobilizasyon işlevi:** seçmen, kilise ağı, bağış, medya ve baskı gruplarını harekete geçirir.

Yani “Deus Vult” mantığı modern biçimiyle şunu der:

Düzenin sertliği sadece stratejik değil, aynı zamanda ahlaken haklıdır.

4. Pax Judaica bu çerçevede neye dönüşür?

Bu düzende “barış”, eşitlik ve karşılıklı tanıma anlamına gelmez. Daha çok şu anlama gelir:

- İsrail’in bölgesel askerî-teknolojik üstünlüğü,
- ABD’nin diplomatik ve askeri garantörlüğü,
- İran ekseninin çevrelenmesi ve yıpratılması,
- Körfez ve bazı Arap aktörlerinin bu düzene kısmi entegrasyonu.

Dolayısıyla Pax Judaica, klasik anlamda “barış düzeni” değil, **hegemonik istikrar rejimidir**. Bu rejim, çatışmayı bitirmek yerine onu **kontrol altında, asimetrik ve yönetilebilir biçimde sürdürmeyi** hedefleyebilir. Burada paradoks şudur: **barış dili altında kalıcı savaş yönetimi**.

Tam bu noktada Epstein sonrası elit meşruiyet krizinin etkisi görünür olur. Çünkü içeride ahlaki üstünlüğünü kaybetmiş bir düzen, dışarıda daha kolay biçimde **güvenlik, istisna ve tehdit** diliyle hareket eder. İçeride “hesap vermeyen elitler” algısı güçlendikçe, dışarıda “mutlak tehditlere karşı zorunlu sertlik” söylemi daha işlevsel hale gelir. Bu, bir komplo zincirinden çok, **meşruiyet telafi mekanizmasıdır**.

“Big Tech” veya “GAFAM” (Google-Apple-Facebook-Amazon-Microsoft) olarak da adlandırılan; küresel **veri akışının büyük bölümünü kontrol eden, bulut altyapısını yöneten ve yapay zekâ araştırmasının büyük kısmını finanse eden** milyarlarca insanın **iletişim platformlarını işleten tech oligarchs, digital elites ya da technocratic power centers olarak da adlandırılan yapıların; Pax Judaica’da modern savaşın dijital, veri ve iletişim boyutlarında kritik rol oynadıkları ve sermaye hareketlerini kontrol ederek savaşın algısal boyutunu yönettikleri konusunda şüphe yok.**

5. İran neden bu çerçevenin merkez düşmanı?

Çünkü İran, bu üç katmana aynı anda çarpan bir aktördür:

- **Stratejik olarak:** füze, vekil ağlar, deniz yolları ve nükleer dosya nedeniyle meydan okuyucudur,
- **İdeolojik olarak:** İsrail-merkezli düzenin anti-tezidir,
- **Medeniyetçi olarak:** “Abrahamic” ya da İsrail normalleşmesi eksenli tasarıma dışarıdan itiraz eden ana kutuptur.

Bu nedenle İran’a karşı savaş veya baskı, yalnızca güvenlik politikası değildir; aynı zamanda **düzen kurucu şiddet işlevi** görür. Başka bir deyişle, İran’ın baskılanması sadece tehdit azaltma değil, **hangi Ortadoğu düzeninin meşru kabul edileceğine karar verme sürecidir**.

6. Epstein sonrası dönemde neden “ahlak” değil “kutsal güvenlik” öne çıkıyor?

Çünkü Epstein skandalı, elitlerin “biz daha medeni, daha rasyonel, daha kurumsalız” iddiasını yaraladı. Böyle anlarda düzenler genellikle üç yoldan biriyle kendini onarır:

2025 Edelman verileri nefret duygusunun ve zenginlere/kurumlara öfkenin genişlediğini gösterirken, Reuters/Ipsos anketi de güçlülerin cezasızlığı algısının yaygın olduğunu ortaya koyuyor. Bu koşullarda elit düzenin sadece “kurumsal ciddiyet” söylemiyle kendini toplaması zorlaşır; onun yerine **tehdit yönetimi ve kutsal güvenlik** daha kullanışlı hale gelir. Nitekim de böyle olmuştur.

Bu yüzden Epstein sonrası elit düzenin dili çoğu zaman şöyle evrilir:

- İçeride: “sistem kusurlu ama düşmemeli”,
- Dışarıda: “çok daha büyük bir tehdit var”,
- İdeolojik olarak: “bu sadece çıkar savaşı değil, uygarlık ve kader meselesi.”

İşte Evangelikal kıyamet söylemi bu üçüncü hattı doldurur.

7. “Deus Vult” ile “Epstein koalisyonu” arasında doğrudan bağ var mı?

İşlevsel bağdan söz etmek mümkündür.

Bu işlevsel bağ şudur:

- Epstein dosyaları elitlere güveni aşındırır.
- Güven aşınınca düzen yeni meşruiyet anlatıları arar.
- İsrail-merkezli güvenlik düzeni bu anlatılardan biri olur.

Dolayısıyla bağ “aynı kişiler aynı odada plan yaptı” türünden değil; **aynı sistemik kriz, farklı alanlarda birbirini tamamlayan cevaplar üretti** biçimindedir.

8. Bu modelin en büyük riski nedir?

En büyük risk, jeopolitiğin **eskatolojikleşmesidir**. Yani normalde pazarlık, caydırıcılık, sınırlama ve dengeleme konusu olması gereken güvenlik meselelerinin, “nihai iyi” ile “nihai kötü” arasındaki **tarihsel savaşa çevrilmesi**.

Bu olduğunda:

- Uzlaşma zayıflık gibi görünür,
- Diplomasi ihanet gibi sunulabilir,
- Sınırlı savaş mantığı total savaş mantığına kayabilir,
- Karşı taraf da çatışmayı dini-medeniyetçi dille yeniden kodlar.

Böylece her iki tarafın propaganda alanı genişler. İran ve ona yakın aktörler, bu tür dili “yeni haçlı seferi” veya “dini kuşatma” olarak çerçeveleyebilir; Batı tarafında ise bu, “medeniyet savunması” anlatısına dönüşebilir. Bu, çatışmayı daha kontrolsüz hale getirir.

9. Kavramsal sentez

Bunu tek cümlede şöyle kurabiliriz: **Epstein koalisyonu**, içeride çürüten elit meşruiyetinin adıdır; **Pax Judaica**, dışarıda kurulmak istenen İsrail-merkezli güvenlik hiyerarşisinin adıdır; **Deus Vult/Armageddon söylemi** ise bu ikisini ahlaken ve duygusal olarak birbirine bağlayan üst-anlatıdır.

Bu formülde:

- **Epstein**; elit düzenin ahlaki krizi,
- **Pax Judaica**; elit düzenin bölgesel güvenlik projesi,
- **Deus Vult**: bu projeye kutsallık kazandıran mobilizasyon dili olarak tanımlanabilir.

İleri analiz düzeyinde bakıldığında, İran-ABD-İsrail çatışmasını yalnızca askeri veya diplomatik bir dosya olarak okumak yetersiz kalır. Daha derinde şu yapı vardır:

- Batı’da elit hesap verebilirliğinin aşınması,
- Kurumlara ve zenginlere yönelik nefret duygusunun artması,
- Buna karşı güvenlik-merkezli ve medeniyetçi anlatıların yükselmesi,
- İsrail’in bu yeni düzenin ileri karakolu ve merkezi düğümü haline gelmesi,
- Evangelikal teolojinin bu jeopolitiğe kader ve kutsallık eklemesi.

ABD-İran-İsrail savaşı bağlamında bakıldığında “Armageddon jeopolitiği” yalnızca bazı dini çevrelerin kıyametçi yorumlarından ibaret değildir; aynı zamanda küresel ve bölgesel güç mücadelesinin ürettiği meşruiyet ve güvenlik anlatılarıyla da yakından ilişkilidir. Bu çerçevede ABD ve İsrail’deki bazı siyasi ve dini aktörler, İran’ı yalnızca stratejik bir rakip değil, aynı zamanda medeniyetler arası veya ahlaki bir tehdit olarak çerçeveleyerek çatışmayı daha geniş bir değerler mücadelesi şeklinde sunabilirler. Böyle bir söylem, özellikle iç politikada destek üretme, ittifakları konsolide etme ve güvenlik politikalarını meşrulaştırma işlevi görebilir. Aynı süreçte İran tarafı da benzer şekilde çatışmayı direniş, anti-emperyalizm ve dini meşruiyet ekseninde yorumlayarak kendi kamuoyunu ve bölgesel destek ağlarını mobilize etmeye çalışır. Böylece savaşın anlatı düzeyinde hem teolojik hem de ideolojik bir çerçeveye yerleştirildiği görülür.

Bu nedenle ABD-İran-İsrail gerilimi içinde ortaya çıkan “Armageddon jeopolitiği”, yalnızca dinsel fanatizmin sonucu olarak değil, aynı zamanda modern jeopolitiğin meşruiyet üretme biçimlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Küresel sistemde kurumlara ve elit yapılaraya yönelik güvenin zayıfladığı dönemlerde devletler ve etkili aktörler, güvenlik tehditlerini daha büyük tarihsel veya kutsal anlatılar içine yerleştirerek politikalarını gerekçelendirebilirler. Bu bağlamda çatışmanın dinsel sembollerle yorumlanması, gizli bir merkezden yönetilen tek bir planın göstergesi olmaktan ziyade, aynı güvenlik krizine verilen birbirini tamamlayan söylemsel tepkilerin ortaya çıkması olarak okunabilir. **Sonuçta ortaya çıkan tablo, askeri ve stratejik rekabet ile ideolojik ve dini anlatıların iç içe geçtiği, çok katmanlı bir jeopolitik ortamdır.**

Prof. Dr. Murat KOÇ / Çağ Üniversitesi Bölgesel Güvenlik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi